

ΕΠΙΣΤΟΛΙΜΑΙΑ ΜΕΛΕΤΗ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ ΤΩΝ ΠΡΕΣΒΕΙΩΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ ΑΥΤΩΝ (*)

ΥΠΟ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ (†)

Ἔλαβον πρὸ καιροῦ τὴν μακρὰν ἐπιστολὴν σου δι' ἧς, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἀμφιβάλλεις περὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἁγίους καὶ τὰ ἱερὰ λείψανα αὐτῶν ἀποδιδομένης τιμῆς καὶ σχετικῆς προσκυνήσεως. Φρονεῖς παραδόξως ὅτι εἶναι ἔνδειξις ἀρχαίας εἰδωλολατρικῆς πλάνης καὶ ὅτι ὁ ἀληθὴς χριστιανός, ἀποδίδων τὴν ἀπαιτουμένην λατρείαν καὶ προσκύνῃσιν μόνον εἰς τὸν Θεόν, ἥκιστα πρέπει νὰ προσκυνῇ τοὺς Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ σέβεται τὰ λείψανα αὐτῶν. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔμεινας, Ἀγαπητέ μοι, ἐν Ἀμερικῇ, ἔνθα πολλὰι πολλάκις αἰρέσεις καὶ διδασκαλίαι ἀναπτύσσονται ὑπὸ πολλῶν πάντως θὰ ἤκουσας καὶ ταύτην τὴν οὐχὶ νέαν διδασκαλίαν ὑπὸ χριστιανῶν τοῦ νέου κόσμου λέγομεν δὲ οὐχὶ νέαν διότι ἡ διδασκαλία αὕτη ἀνεφάνη καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν Εὐνομίου καὶ Βιγιλαντίου¹, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ἀκαταμαχίτως καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ τῶν μεγάλωνύμων αὐτῆς Πατέρων. Βεβαίως πᾶσαν αἰρετικὴν διδασκαλίαν πολλοὶ ζητοῦν νὰ ὑποστηρίξουν ἐπὶ τῆς θεοπνεύστου Ἁγίας Γραφῆς καὶ οὕτω γίνονται πιθανοί. Δυστυχῶς παρερμηνεύουν αὐτὴν καὶ δὴ προσπαθοῦν ν' ἀναπτύξουν τὸ ἴδιον φρόνημα διὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς. «Πολλάκις ἐθαύμασα, λέγει σοφῶς ὁ Ἰσίδωρος Πηλουσιώτης, τῶν τὰς θείας παρερμηνευόντων Γραφᾶς καὶ τὸ οἰκείον μᾶλλον ἢ τὸ ἐναυταῖς κείμενον παριστᾶν πειρωμένων. Τὸ γὰρ ἄκρατον αὐτῶν καὶ εἰλικρινές, καὶ εὐφρόναι ψυχὴν δυνάμενον βούλημα, τῷ φαύλῳ καὶ ἐπιτήλῳ τῶν οἰκείων δογμάτων παρακιρνῶντες ὕδατι, τὰ θεῖα καπηλεύειν τολμῶσι. Καὶ τοῦτο ἔστι τὸ «οἱ κἄπηλοί σου μίσγουσι τὸν οἶνον ὕδατι»². Τὰς γὰρ ἀκραιφνεῖς καὶ εἰλικρινεῖς τῆς Ἱ. Γραφῆς ἐννοίας, τοῖς ἐπιτήλοις ἑαυτῶν παρακιρνῶντες δόγμασι, νοθεύουσι τὴν διδασκαλίαν»³. Πολλὰι αἰρέσεις ἀνεφάνησαν πάλαι τε καὶ νῦν, ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς διότι,

* Ἐκ τῶν καταλοίπων τοῦ ἀειμνήστου Μητρο. Μεσσηνιας Πολυκαρπού Συνοδίου, ἐπιμελεία Θεοδ. Κ. Σπεράντσα.

1. Ὁ Βιγιλάντιος ὠνόμαζε τοὺς χριστιανούς, τοὺς σεβομένους καὶ προσκυνόντας τοὺς Μάρτυρας καὶ τ' ἅγια λείψανα κονιολάτρων καὶ εἰδωλολάτρων, χλευάζων καὶ ὀνειδίζων αὐτοὺς ὅτι ἀπονέμουν τοσαύτην τιμὴν εἰς κόνιν καὶ ἔλεεινὰ ὄσα. καλύπτοντες αὐτὰ ἐν πολυτίμοις ὀθόνησι καὶ καταφιλοῦντες αὐτὰ. (Ἱερώνυμ. Ἐπιστ. LIX ad Riparium. «Cinerarios et idololatrias qui mortuorum hominum ossa veneremur». Πρὸβλ. καὶ Advers. Vigilantium 14).

2. Ἡσαίας α', 22.

3. Βιβλ. Γ' ἐπιστ. ρκε', Migne P.G. 78,825. Πρὸβλ. καὶ Ἱερώνυμ. πρὸς Παυλίνον.

μελετιῶντες αὐτήν, δὲν ἔχουν ὁδηγὸν τὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια καὶ μένει τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Βεβαίως ὁ Κύριος εἶπεν «ἔρευνατε τὰς Γραφὰς»¹ «ἔρευναν εἰπὼν τὴν ἐπιμελῆ καὶ νηφάλιον τῶν κεκρυμμένων ἔξετασιν». Τὴν θεϊὰν Γραφὴν εἶδεν ὁ Εὐαγγελιστὴς «βιβλίον γεγραμμένον ἔξωθεν καὶ ὀπισθεν» (τοῦτ' ἔστι ἔξωθεν)², ἔξωθεν μὲν διὰ τὰ κατὰ γράμμα λαμβανόμενα θεῖα ρητά, τὰ σαφῆ καὶ καὶ φανερά, ἔσωθεν δὲ διὰ τὰ μυστήρια τῆς θείας σοφίας, τὰ κεκρυμμένα καὶ δυσνόητα³ «τῆς σοφίας τῆς λαλουμένης ἐν τοῖς τελείοις»⁴. Ταῦτα δὲ τὰ μυστήρια «τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν»⁵ τοῦτ' ἔστι τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, παραβάλλονται πρὸς «θησαυρὸν ἐν ἀγρῷ κεκρυμμένον»⁶. Ὅθεν καὶ οἱ θεῖοι Πατέρες πέλ α γ ο ς , φ ρ έ ρ τὰς Γραφὰς διὰ τὸ β ά θ ο ς καὶ τὸ ὕ ψ ο ς καὶ τὸ π λ ά τ ο ς τῶν τοιούτων μυστικῶν καὶ διεβηθηκότων θεωρημάτων καὶ ρητῶς ἀνεκήρυξαν ὅτι «οὐκ ἀναγινώσκειν μόνον ἀλλὰ καὶ ἐπιγινώσκειν χρὴ τὰ λεγόμενα»⁷. Οὕτως οἱ μυσταγωγοὶ τῆς οὐρανόθεν σοφίας ἠρεῦνων καὶ διερμήνευον τὰς θείας Γραφὰς, «ἐχόμενοι τοῦ κανόνος τῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ διδαχὴν τῶν Ἀποστόλων οὐρανόθεν Ἐκκλησίας». Αὐτοὶ δὲ εἶναι «φωστῆρες ἐν κόσμῳ λόγον ζωῆς ἐπέχοντες», διδάσκαλοι τῆς οἰκουμένης καὶ στόματα τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἥτις «ἔστι στύλος καὶ ἑδραῖωμα τῆς ἀληθείας»⁸, μεθ' ἧς μένει ἀχώριστος εἰς τὸν αἰῶνα, παρ' ἧς ἕκανόνισθησαν καὶ αὐταὶ αἱ Ἁγίαὶ Γραφαὶ καὶ ἧς τὴν ψῆφον ὁ παρακούσας, «ἔσται ὡς ὁ Ἐθνικὸς καὶ Τελώνης»⁹. Ὅθεν καὶ ἡ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὠρίσατο θεσπίσασα. «Διδάσκειν τοὺς τῆς εὐσεβείας λόγους ἐκ τῆς θείας Γραφῆς ἀναλεγομένους τὰ τῆς ἀληθείας νοήματα τε, καὶ κρίματα καὶ μὴ παρεκβαίνοντας τοὺς ἤδη τεθέντας ὅρους ἢ τὴν ἐκ τῶν Θεοφόρων Πατέρων παράδοσιν' ἀλλὰ καὶ εἰ γραφικὸς τις ἀνακινηθεῖ λόγος, μὴ ἄλλως τοῦτον ἠρμηνευέτωσαν ἢ ὡς ἂν οἱ τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρες καὶ διδάσκαλοι διὰ τῶν οἰκείων συγγραμμάτων παρέθεντο»¹⁰. Ἄλλ' εἰ καινοτόμος τῶν Ἀνα-

1. Ἰωάν. ε', 39.

2. Ἀποκάλ. ε'.

3. Β' Πέτρ. γ', 16.

4. Α' Κορινθ. β', 6.

5. Ματθ. ιγ', 11.

6. Ματθ. ιγ', 44.

7. Χρυσοστόμου, Migne P.G. 51,148.

8. Α' Τιμ. γ', 15.

9. Ματθ. ιη', 17.

10. Κανὼν ιβ'.

μορφωτῶν ἐρμηνεύει τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ὅπως ἂν αὐτῷ δόξῃ· τὸ δὲ κῦρος τῆς Ἐκκλησίας ἀθετεῖ. Ἄνθρωποι οἵτινες «οὐ δύνανται βαστάζειν στερεὰν τροφήν ἀλλ' εἰσέτι γαλακτοτροφοῦνται τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ, πολλάκις δὲ καὶ νοθροὶ καὶ πρὸς ὕλην βαρεῖς καὶ βίου καθαρότητος ἕρημοι, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ νοήσουν καὶ ὀρθῶς νὰ μεταδώσουν τὰ μυστήρια τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ;». Ἡ Ἁγία Γραφή κατανοεῖται καὶ ἐρμηνεύεται ἀπλανῶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἧτις εἶναι ἀλάθητος.

Φέρε ἤδη ἀναπτύξομεν τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς τιμῆς πρὸς τοὺς Ἁγίους καὶ τῶν ἱερῶν λειψάνων.

Ἡ πρὸς τοὺς Ἁγίους καὶ Μάρτυρας, τοὺς ἥρωας τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς τιμῆ, εἶναι αἴσθημα καθολικὸν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Ὡς εἰς τοὺς ἥρωας τῆς πατρίδος καὶ τοὺς εὐεργέτας αὐτῆς οἱ ἄνθρωποι ἀποδίδουν καὶ μετὰ θάνατον, τὴν ἀπαιτουμένην τιμὴν, οὕτω πολλῷ περισσότερον οἱ χριστιανοὶ ἀποδίδουν τιμὴν εἰς τοὺς Ἁγίους, οἵτινες ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τῆς πίστεως ἢ ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ μὴ ἀποδιδόμενη τιμὴ θὰ ἦτο ἀχαριστία καὶ ἀγνωμοσύνη. Ἡ δὲ πρὸς αὐτοὺς τιμὴ εἶναι δόξα τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς χάριτος τοῦ ὁποίου ἐτελειώθησαν οἱ Ἅγιοι. Αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐδόξασεν τοὺς Ἁγίους· ἐτίμησε καὶ ἐστεφάνωσεν αὐτούς. Οὕτω ἡ γλυκεῖα τοῦ Προφητάνакτος φωνὴ ἔψαλλε μετ' εὐφροσύνης. «Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου ὁ Θεός, λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν»¹. «Ἐγὼ τοὺς δοξάζοντάς με ἀντιδοξάσω»². Αὐτὴ ἄρα ἡ θεόπνευστος Ἁγία Γραφή διδάσκει καθαρῶς τιμὴν εἰς τοὺς Ἁγίους ὧν τὰς δεήσεις καὶ παρακλήσεις ἀκούει διότι «πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργοῦ μένη»³. Ἐχομεν ἀάμπολλα παραδείγματα ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ ὅτι διὰ τοὺς δικαίους καὶ ἐκλεκτοὺς δούλους του, ζῶντας ἢ κεκοιμημένους ἔσωζε καὶ ἐλύτρωνε πολλαχῶς ὁ Θεός· ἐν δὲ τῇ Κ. Διαθήκῃ πανταχοῦ βλέπομεν τοὺς Ἁγίους ζῶντας ἢ κεκοιμημένους προσευχόμενους καὶ παρακαλοῦντας τὸν Κύριον ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ γῆ στρατευομένων χριστιανῶν.

Ἡ τιμὴ τῶν Ἁγίων εἶναι εὐλαβῆς ἀνάμνησις τῶν ἀγώνων καὶ ἀρετῶν, συνάμα δὲ χαρὰ ἐπὶ τῇ μακαριότητι αὐτῶν καὶ ἐπιθυμία νὰ μιμηθῶμεν τὴν εὐσεβῆ καὶ ἁγίαν ζωὴν των. Ἐκ τῆς θεοδωρήτου Ἁγίας Γραφῆς διδασκόμεθα ὅτι οἱ ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ὁσιότητι κοιμηθέντες πρὸς Κύριον εἶναι π ρ ω τ ὀ τ ο κ ο ι ἡμῶν ἀδελφοὶ ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένοι. Ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν λέγει: «προσεληλύθατε Σιών ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ καὶ μυριάσιν ἀγγέλων, πανηγύρει καὶ Ἐκ-

1. Ψαλμ. 138,17.

2. Α' Βασιλ. β' 20.

3. Ἰακώβ. ε', 13.

κλήσια πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων»¹ Ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένα εἶναι τὰ ὀνόματα τῶν δικαίων ὡς λέγεται ἐν Ἡσαΐα. «Ἁγιοὶ κληθήσονται πάντες οἱ γραφέντες εἰς ζωὴν ἐν Ἱερουσαλήμ»². Οἱ Ἁγιοὶ λοιπὸν ὡς ἀξιωθέντες τῆς χάριτος ταύτης ὡς ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ τελειότεροι καὶ ἀνώτεροι ἡμῶν ὡς εὐαρεστήσαντες τῷ Θεῷ, κατηξιώθησαν νὰ ὀνομασθοῦν φίλοι τοῦ Θεοῦ³, εἶναι ἄξιοι τοῦ σεβασμοῦ καὶ τιμῆς καὶ προσκυνήσεως σχετικῆς. Αὐτοὶ δὲ ἠξιώθησαν νὰ γίνουν «συγκληρονόμοι Χριστοῦ»⁴. Οὕτω βλέπομεν τὸν Ἀβδίου πίπτοντα ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ⁵ καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν προφητῶν τοὺς ἐν Ἱερικῶν προσκυνοῦντας τῇ Ἐλισσαιῇ ἐπὶ τὴν γῆν⁶. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος συνέστησε ταῦτα. «Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὃν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς μιμεῖσθε τὴν πίστιν»⁷ καὶ ἐπαινεῖ τοὺς Γαλάτας ὅτι ἐδέξαντο αὐτὸν ὡς ἄγγελον Θεοῦ καὶ ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν⁸. Αὐτὸς ὁ Κύριος λέγει : «ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήσεται καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήσεται»⁹. Τιμῶμεν λοιπὸν τοὺς Ἁγίους δικαίως συμφώνως πρὸς τὰ διδάγματα τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱ. Παραδόσεως καὶ σεβόμεθα, ἐπικαλούμενοι τὰς προσευχὰς αὐτῶν εἰς ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν.

Ἡ ἔνστασις, Ἀγαπητέ, ὅτι οἱ Ἁγιοὶ ἐν Κυρίῳ κοιμηθέντες ἀδιαφοροῦν διὰ τοὺς ἐν τῇ γῆ ἢ δὲν ἀκούουν τὰς παρακλήσεις καὶ δεήσεις τῶν ζώντων, εἶναι ἥμισυ ὀρθὴ καὶ χριστιανικὴ. Περὶ αὐτοῦ ἀναφέρομεν πρῶτιστα ὅσα λέγει ὁ Ἱ. Ἱερώνυμος κατὰ παρομοίων ἐνστάσεων τοῦ Βιγιλαντίου ἐπὶ τῇ βίβασί τῆς Ἁγίας Γραφῆς. «Υπολαμβάνεις τοὺς Ἁγίους θνητοὺς καὶ τούτου ἕνεκα βλασφημεῖς. Ἀνάγνωθι τὸ Εὐαγγέλιον. «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ. οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς Θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων»¹⁰. Ἐὰν λοιπὸν ζῶσιν οἱ Ἁγιοὶ ἐν τῇ παρὰ σῆ εἰρκτῇ οὐ κατακλείονται, διότι λέγεις οὐ δύνανται παρεῖναι ἅμα ἐν τοῖς τάφοις αὐτῶν καὶ ὅπου ἂν βούλονται... Σὺ τῷ Θεῷ νόμους ἐπιβάλλεις καὶ τοῖς Ἀποστόλοις δεσμὰ περιάπτεις; ὥστε μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως κρατεῖσθαι ἐν φυλακῇ καὶ μὴ συμπαρεῖναι τῷ Κυρίῳ αὐτῶν περὶ ὧν εἶναι

1. Ἐβρ. ιβ', 22.
2. Ἡσαΐας δ', 3-4.
3. Ψαλμ. ρλη', 17. Ἰωάν. ιε', 14-15. Λουκ. ιβ', 4.
4. Ρωμ. η', 17.
5. Γ' Βασ. ιη', 17.
6. Δ' Βασιλ. β', 15.
7. Ἐβρ. ιγ', 7.
8. Γαλ. δ', 14.
9. Ματθ. ι', 40-41.
10. Ματθ. κβ', 32.

γεγραμμένον. «Οὗτοι εἰσὶν οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ»¹. Ἐὰν τὸ ἀρνίον πανταχοῦ καὶ τούτους ἄρα, ὡς μετὰ τοῦ ἀρνίου ὄντας, πιστευτέον πανταχοῦ παρῆναι. Ὁ Διάβολος καὶ οἱ δαίμονες πανταχοῦ περιπλανῶνται «διὰ μεγάλην ταχύτητα πανταχοῦ παρόντες εἶναι». Οἱ μάρτυρες, μετὰ τὴν ἔκχυσιν τοῦ αἵματος αὐτῶν, κατάκλειστοι ἐν τῇ λάρνακι διαμένουσι καὶ ἐκ ταύτης οὐ δύνανται ἐξελθεῖν; Λέγεις ἐν τῷ λιβέλλῳ ὅτι ζῶντες πολλὰ ὑπὲρ ἀλλήλων δυνάμεθα εὐχεσθαι μετὰ δὲ τὸν θάνατον, οὐδενὸς ἢ ἰκεσία ὑπὲρ τοῦ ἄλλου δύναται εἰσακουσθῆναι. Ἐὰν οἱ Ἀπόστολοι ζῶντες ἠδύναντο εὐχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἄλλων, πόσω μᾶλλον μετὰ τοὺς στεφάνους, τὰς νίκας καὶ τοὺς θριάμβους. Εἷς ἄνθρωπος, ὁ Μωϋσῆς, τυγχάνει παρὰ τοῦ Θεοῦ τῆς συγχωρήσεως ἐπὶ 600 χιλιάδων ὄπλιτῶν² καὶ ὁ Στέφανος ὑπὲρ τῶν διωκτῶν τὴν συγχώρησιν ἑξαιτεῖται. Μετὰ δὲ ταῦτα, ὅτι μετὰ τοῦ Χριστοῦ εἶναι, ὀλιγότερον ἰσχύουσιν; Παῦλος ὁ Ἀπόστολος λέγει ὅτι αἱ ἐν τῷ πλοίῳ ψυχαὶ ἐχαρίσθησαν αὐτῷ· ὅτε δέ, μετὰ τὴν ἀνάλυσιν αὐτοῦ, ἤρξατο συνεῖναι τῷ Χριστῷ, τότε ἔμελλε ἀποκλεισθῆναι τῆς εὐχῆς. Καὶ ὑπὲρ ἐκείνων οἵτινες καθ' ὅλην τὴν γῆν ἐπίστευσαν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ, δὲν ἠδυνήθη μὴδὲ γοῦν νὰ λέγῃ;...». Εἰς ταῦτα προσθέτομεν ταῦτα γνωρίζομεν ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὅτι οἱ Ἄγγελοι παρακολουθοῦν τὸ ἔργον τῆς ἠθικῆς τελειώσεως τῶν ἀνθρώπων³. Οἰκοθεν δῆλον, ὅτι καὶ οἱ Ἅγιοι ἰσάγγελοι ὄντες προσεύχονται καὶ μεριμνοῦν περὶ τῶν ἀνθρώπων. Ὁρθῶς δὲ ὁ Δοσίθεος ἐν ὄρφῃ ἠ' πρὸς τοὺς ἄλλοις λέγει: «Εἰ γὰρ τοὺς προφήτας ἐν τῷ αἰσθητῷ ὄντας σώματι οὐκ ἀμφιβάλλομεν εἰδέναι τὰ ἐν οὐρανῷ, δι' ὧν τὰ μέλλοντα ἐχορημοδοτοῦν, οὕτω καὶ τοὺς ὡς ἀγγέλους γεγεννημένους ἁγίους εἰδέναι τὰ ἡμέτερα τῷ ἀπείρῳ τοῦ Θεοῦ φωτὶ οὐ δισταζόμεν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνενδοιάστως πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν». Καθ' ὃν τρόπον ὁ Ἰωάννης εἶδεν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει τοὺς εἴκοσι καὶ τέσσαρας πρεσβυτέρους καθημένους ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, προσκυνοῦντας καὶ εὐχαριστοῦντας αὐτὸν⁴ καὶ ἔχοντας κιθάρας καὶ φιάλας χρυσᾶς, γεμούσας θυμιαμάτων, αἵτινες εἶναι αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων⁵, οὕτως οἱ ἅγιοι διηνεκῶς ἴστανται πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν πρεσβεῖον.

Ἡ τιμὴ καὶ προσκύνησις εἶναι πάντως σχετικὴ. Ἐχομεν δὲ τοιαῦτα παραδείγματα τοιαύτης προσκυνήσεως καὶ ἐν τῷ Νόμῳ. Οὕτω βλέπομεν Μανωὲ τὸν ἐκ Σαροῦ ἐκ τῆς φυλῆς Δὰν καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ πίπτοντα

1. Ἀποκάλ. ιδ', 4.

2. Ἐξοδ. λβ', 11.

3. Λουκ. ιε', 10. Ἀποκ. η', 4. Πρβ. καὶ Ζαχ. α', 12. Τωβ. ιβ', 12.

4. Ἀποκάλ. ια', 16-18.

5. Αὐτόθι ε', 8.

ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ προσκυνοῦντας τῷ ὀφθέντι εἰς αὐτοὺς Ἄγγελῳ¹ τὸν Τωβίτ καὶ Τωβίαν πίπτουνας ἐπὶ πρόσωπον καὶ προσκυνούνας τῷ γνωρισθέντι εἰς αὐτοὺς Ἄγγελῳ Κυρίου Ραφαήλ.² Τοιαύτην σχετικὴν προσκύνῃσιν καὶ τιμὴν δέχεται ἡ ἀληθὴς καὶ Ἁγία Ἐκκλησία· διαφωτιστικὴ δὲ εἶναι ἢ ἐν τῷ Μαρτυροίῳ τοῦ Πολυκάρπου ἐξ αὐτοῦ τοῦ Β' αἰῶνος περιεχομένη μαρτυρία. «Τοῦτον μὲν (τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν) ὡς υἱὸν ὄντα τοῦ Θεοῦ προσκυνοῦμεν, τοὺς δὲ μάρτυρας, ὡς μαθητὰς καὶ μιμητὰς τοῦ Κυρίου ἀγαπῶμεν ἀξίως, ἔνεκεν εὐνοίας ἀνυπερβλήτου τῆς εἰς τὸν ἴδιον Βασιλέα»³.

Ἡ προσκύνῃσις τῶν Ἁγίων δίδει καὶ τὴν θαυμαστοτέραν καλλονὴν εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν μεγαλυτέραν δόξαν εἰς τὸ Ἅγιον ὄνομα τοῦ Θεοῦ. «Τίς ἀγνοεῖ ὅτι ἡ προσκύνῃσις τῶν ἁγίων ὑψίσταται μόνον εἰς τὸ νὰ παρακαλῶμεν αὐτούς, οὐχὶ ἵνα δώσωσι τι εἰς ἡμᾶς αὐτοί, ἀλλὰ μόνον ἵνα παρακαλῶσιν ὑπὲρ ἡμῶν τὸν μόνον αὐτουργὸν πάντων τῶν δωρημάτων· τίς ἀγνοεῖ ὅτι ἡ προσκύνῃσις αὕτη θέτει τοὺς Ἁγίους ἐν τῷ οὐρανῷ ἐν σχήματι πρεσβυτέρων καὶ ἱκετῶν καὶ ἀνυψοῖ ἐπομένως τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ, ἀναφέρουσα πᾶσαν δόξαν αὐτοῦ καὶ ἀποτελοῦσα μάλιστα τὸ ἐναντίον τοῦ προσεπτομένου αὐτῇ ἐλέγχου;

Τιμῶντες τοὺς Ἁγίους, τιμῶμεν Αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτοῦ, τὸν θρίαμβον τῆς χάριτος αὐτοῦ δοξάζομεν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ καὶ τὴν δύναμιν τῆς θυσίας αὐτοῦ ἐφαρμοζομεν εἰς ζῶντας καὶ νεκρούς. Εἶναι ὡς ὠκεανὸς ἐξ οὗ ρέουσι καὶ πρὸς ὃν ἀναρρέουσι πᾶσαι αἱ ἀξιωμαθίαι καὶ ἡ διάμεσος ἐστία, ἐξ ἧς διέρχονται πᾶσαι αἱ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἡμῶν δεήσεις καὶ χάριτες, αἵτινες συντελετωσὶ καὶ συμπληροῦνται διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων»⁴.

Οἱ Ἅγιοι, ὧν τὴν μνήμην γεραίρομεν, ἀπέβησαν ὄντως εὐεργέται τῆς ἀνθρωπότητος. Αὐτοί, ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τῶν ποικίλων καταγίδων, ὑπῆρξαν τὰ σκάφη ἐφ' ὧν πᾶσα θύελλα ἐματαιώθη καὶ ἐν οἷς διεφυλάχθησαν καθαρὰ καὶ σώαι αἱ ἀλήθειαι, αἱ ἐξεληθοῦσαι ἐκ τοῦ στόματος τῆς Αὐτοαληθείας. Αὐτοί, ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς τρικυμίας τῶν φρονημάτων καὶ τῆς ἀμφιβολίας, ὡς ἀήττητοι στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ, μετὰ πολλὰς μάχας, ἔστησαν τέλος ὡς βράχος ἐφ' οὗ συνετρίβησαν πᾶσαι τῶν ἐναντίων αἱ προσβολαὶ καὶ εἰς τοὺς πόδας τοῦ ὁποίου κατελύθη πᾶσα σόφιστεία καὶ πλάνη. Οὕτω διετηρήθη καὶ ἐστηρίχθη ἡ πίστις ἡ σώτειρα

1. Κριτ. ιγ', 4,23.

2. Τωβίτ ιβ', 16.

3. Ιζ', 13, πρβλ. καὶ Ἐπιφαν. Αἴρεσ. δη', 21 καὶ Μ. Βασιλ. 197,2.

4. Φιλοσοφ. Μελέται περὶ Χριστιανισμοῦ Αὐγουστοῦ Νικολάου κατὰ μετάφρασιν Βράϊλα Ἀρμένη, τόμ. Β', σελ. 479.

τῶν ἀνθρώπων, τὸ στήριγμα καὶ παραμυθία αὐτῶν. Τὸ Πιστεύω ἔσωσε τὴν ἀνθρωπότητα, τὸ ὁποῖον συνέταξαν καὶ ἔστερέωσαν οἱ Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἀνθρώποι. «Ἡ ἱστορία τοῦ Πιστεύω εἶναι ἡ αὐτὴ τῆς ἡμετέρας ἑξαγοράσεως» χωρὶς μὲν αὐτοῦ ἠθέλομεν εἶσθαι συγκεχυμένοι εἰς λαοὺς βαρβάρους καὶ δυσγενεῖς, καθὼς νάματα ρύακος μικροῦ εἰς ρεύματα ποταμῶν μεγάλων εἰσβάλλοντα συγκιρνώνται καὶ χάνονται. Δι' αὐτοῦ κύρος καὶ σφραγὶς θεότητος, ἐκτετύπωται τῇ παρελθούσῃ καὶ μελλούσῃ ἡμῶν πολιτεία, τόποι ζῶντος Θεοῦ, σφραγὶς ἀποστολῆς καὶ σωτηρίας ἀνεξαλείπτως ἐνεχαράχθησαν ἐπὶ τοῦ βίου μας»¹.

Οἱ Μάρτυρες καὶ Ἅγιοι, τοὺς ὁποίους τιμῶμεν, γίνονται αἴτιοι ὠφελείας εἰς τοὺς ζῶντας διὰ τῶν πρεσβειῶν καὶ ἰκεσιῶν των. Ἡ ἐπίκλησις τῶν Ἁγίων εἶναι ἔνωσις τῶν προσευχῶν μας πρὸς τὰς προσευχὰς ἐκείνων εἶναι δέησις πρὸς τοὺς δούλους, ἀπολαύοντας τῆς χάριτος νὰ συγκατοικοῦν τῷ Θεῷ ἐν τῇ αἰδίῳ μακαριότητι, διὰ νὰ ἐνώσουν τὰς ἰκεσίας των μὲ τὰς προσευχὰς ἡμῶν καὶ ἡ δέησις κατευθυνθῆ πρὸ τοῦ Κυρίου. Οὕτω ἔζητει τὰς προσευχὰς τῶν Κορινθίων Χριστιανῶν ὁ Ἀπόστολος γράφων πρὸς αὐτοὺς «συνυπουργοῦντων καὶ ὑμῖν ὑπὲρ ἡμῶν ἐν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῆ ὑπὲρ ἡμῶν»². Ἄλλὰ καὶ τὸ ἠθικὸν ὑπόδειγμα καὶ μεγαλεῖον τῶν Ἁγίων, ἀγωνισασαμένων μέχρις αἵματος, ὑπὲρ πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς, ὠφελεῖ τοὺς στρατευομένους χριστιανούς, διότι προσέρχονται καὶ ἐλκύονται οὗτοι ἐν πίστει εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν «ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ»³, «εὐχαριστοῦντες τῷ Πατρὶ τῷ ἰκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν Ἁγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ»⁴. Ὡς οὗτοι ἠγιασθησαν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς ἁμαρτίας, οὕτω καὶ πᾶς Χριστιανὸς δύναται νὰ ζήσῃ τὴν χριστιανικὴν ζωὴν. Ἡ χριστιανικὴ ἀρετὴ δὲν θεωρεῖται οὕτω ἀνεφάρμοστος εἶναι μὲν δυσχερὴς ἀλλὰ πραγματοποιεῖται διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου. Αὐτοὶ ἦσαν μὲν πτωχοὶ κατὰ τὰ ἐλίγεια ἀγαθὰ, ὃς λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς Μιμησεως τοῦ Χριστοῦ, πλουσιώτατοι δὲ κατὰ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀρετὴν. Ἐξωτερικῶς μὲν ὑπέφερον στερησεις, ἀλλ' ἐσωτερικῶς ἦσαν πλήρεις χάριτος καὶ θείας παρηγορίας. Τῷ μὲν κόσμῳ ἦσαν ξένοι, τῷ δὲ Θεῷ οἱ πλησιέστατοι καὶ μᾶλλον πιστότατοι φίλοι. Ἐθεώρουν τὸν ἑαυτὸν των μηδέν, ὁ δὲ κόσμος τοὺς περιεφρόνει· ἦσαν ὅμως ἀγαπητοὶ εἰς τὸν Θεὸν καὶ πολῦτιμοι δι' αὐτόν»⁵.

1. Σ. Ζαμπελίου, Πρωθιερ. Βυζαν. Μελετῶν, σελ. 61.

2. Β' Κορινθ. α', 11.

3. Ἐφεσ. α'. 7.

4. Κολασ. α', 12-19.

5. Βιβλ. Α', μη'.

Ἀληθῶς οἱ χριστιανοὶ εὐρίσκουν παραμυθίαν ὅταν ἀτενίζουσιν πρὸς τοὺς Ἁγίους, οἵτινες καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν «τὰ μέγαρα οἰκούντων καὶ τὰ μαλακὰ φορούντων», ὑπέμεινον τὰς παντοίας κακώσεις χάριν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς οὐρανοπέμπτου πίστεως. Τί ἰσχυρότερον δύναται νὰ ἐμψυχώσῃ καὶ δπλίσῃ διὰ τοῦ ἀκαταμαχήτου ὄπλου τῆς πίστεως κατὰ τῶν μεθοδειῶν τοῦ Σατανᾶ ἢ ἡ θέα τοῦ αἱματοβρέκτου λειψάνου, τοῦ ὑπὲρ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ μαρτυρήσαντος; «Εἰ γὰρ ὄπλα τις ἀγωνιστοῦ βλέπων ἠμαγμένα», λέγει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος, «ἀσπίδα καὶ δόρυ καὶ θώρακα, κἂν ἀπάντων νωθρότατος ἦ, εὐθέως ἐξάλλεται καὶ θερμότερος γίνεται καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἐκπηδᾷ, ἀπὸ τῆς ὄψεως τῶν ὄπλων λαβὼν παραάλησιν πρὸς τὸ τοῖς αὐτοῖς ἐπιχειρησαὶ πράγμασιν· ἡμεῖς οὐχ ὄπλα ὀρῶντες, ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Ἁγίου τὸ καταξιωθὲν αἱμαχθῆναι διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν, κἂν ἀπάντων ὦμεν δειλότεροι, πῶς οὐ πολλὴν ἔξομεν προθυμίαν, ὥσπερ τινὸς πυρὸς τῆς ὄψεως ταύτης εἰς τὴν διάνοιαν ἐμπιπτούσης καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν καλούσης ἡμᾶς; Διὰ τοῦτο παρακατέθετο ἡμῖν τὰ σώματα τῶν Ἁγίων ὁ Θεὸς ἕως τοῦ καιροῦ τῆς ἀναστάσεως, ἵνα ἔχωμεν ὑπόθεσιν φιλοσοφίας μεγίστης»¹. Καὶ ἄλλαχοῦ λέγει ὁ αὐτὸς Πατὴρ. «Σκηνὴ γὰρ ἐστὶ στρατιωτικὴ τῶν μαρτύρων ὁ τάφος· κἂν ἀνοίξῃς τοὺς τῆς πίστεως ὀφθαλμούς, ὄψει τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης ἐνταῦθα κείμενον, τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου, τὴν μάχιραν τοῦ Πνεύματος, αὐτὴν τοῦ Διαβόλου τὴν κεφαλὴν ἀπερομιμένην, χαμαί. Ὅταν γὰρ ἴδῃς δαιμονῶντα ἄνθρωπον παρὰ τὸν τάφον τοῦ μάρτυρος κείμενον ὑπτιον καὶ σπαράσσοντα ἑαυτὸν πολλάκις, οὐδὲν ἕτερον ἀλλ' ἢ τὴν κεφαλὴν τοῦ Πονηροῦ τετμημένην ὀρᾷς»².

Οἱ Ἁγιοὶ εἶναι ἄξιοι τιμῆς καὶ προσκυνήσεως διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἐξακολουθοῦν, ὡς ἔφθηνεν εἰπόντες, εὐχόμενοι καὶ παρακαλοῦντες τὸν Κύριον ὑπὲρ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν καὶ ὑπὲρ ὅλου τοῦ κόσμου. Οὕτω δὲ τοῦτο μὲν ἐξιλώνουν τὴν θεῖαν Δικαιοσύνην καὶ ἀποτρέπουν τὴν τιμωρίαν ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις τῶν ἀνθρώπων, τοῦτο δὲ γίνονται αἴτιοι νὰ καταπέμψῃ ὁ Κύριος τὴν θεῖαν εὐλογίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Εἶναι τόσον πασίδηλος ἢ τοιαύτη διδασκαλία ὥστε δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφέρω περισσότερα. Naί· πανταχοῦ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἔχομεν παραδείγματα δούλων τοῦ Θεοῦ εὐχομένων καὶ παρακαλούντων Αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ὁμοίων ἀνθρώπων. Βεβαίως ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἀπολύτως ὁ μόνος μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων³, ἀλλ' οἱ εὐαρεστήσαντες τῷ Κυρίῳ Ἁγιοὶ προσεύχονται καὶ παρακαλοῦν, ὃν τρόπον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος παρεκάλει τοὺς πιστοὺς τῆς Ρώμης νὰ συμπροσεύχονται μετ' αὐτοῦ. «Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, Ἀδελ-

1. Ἐγκώμ. εἰς τὸν μάρτυρα Ἰουλιαν. Χρυσοστόμου, Migne P. G. 50, 672.

2. Ἐγκώμ. εἰς τὸν μάρτυρα Βαρλαάμ. Χρυσοστόμου, Migne P. G. 50, 681.

3. Α' Τιμ. 6, 5.

φοί, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος συναγωνίσασθαι μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Θεόν»¹. Ὡς ἐν τῇ ζοφερᾷ καὶ ἀσελήνῳ νυκτὶ βλέπομεν πλῆθος πολυφώτων ἀστέρων, σελαγίζον τὴν σκοτίαν, οὕτω ἐν τῇ σκοτεινῇ τοῦ πνεύματος νυκτὶ βλέπομεν ἐν τῷ πνευματικῷ στερεώματι πολυπληθεστέρους καὶ πολυφωτοτέρους τοὺς ἀστέρας τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς τοῦ Χριστοῦ Ἁγίους. Ἐκεῖ, ἐν τῷ οὐρανῷ, εὐρίσκονται οἱ Ἅγιοι δοξάζοντες τὸν Θεὸν καὶ παρακαλοῦντες ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, ὡς περὶ τῶν τεσσαράκοντα Μαρτύρων ἀναφωνεῖ ὁ Οὐρανοφάντωρ Βασιλεῖος. «Πόσα ἂν ἔκαμες ἵνα ἕνα που εὐρης ὑπὲρ σοῦ δυσωποῦντα τὸν Κύριον; Τεσσαράκοντά εἰσι, σύμφωνον ἀναπέμποντες προσευχήν»². Εἶναι ἀφροσύνη, ἵνα μὴ τι χεῖρον εἴπωμεν, τὸ λέγειν ὅτι οἱ Ἅγιοι μετὰ θάνατον, εὐρίσκονται ἐν ἀδιαφορίᾳ καὶ δὲν παρακαλοῦν καὶ ἱκετεύουν ὑπὲρ ἡμῶν. Αὐτοὶ ζοῦν ἐν Κυρίῳ. «Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσιν»³. Καὶ ὡς ἄγγελοι παρίστανται πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ διότι, ὡς λέγει ὁ Κύριος «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ καὶ ἀποθάνῃ, ζήσεται»⁴. Αὐτοὶ «μεγάλῃ τῇ φωνῇ» λέγουν κράζοντες «ἕως πότε ὁ Δεσπότης ὁ Ἅγιος καὶ ὁ ἀληθινὸς οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν κατοικούντων τὴν γῆν»⁵, πολλῷ περισσότερον παρακαλοῦν διὰ τοὺς ἀδελφούς των, οἵτινες ἔχουν ἀνάγκη τῆς βοήθειάς των. Ὁρθῶς δὲ ὁ Ἰ. Δαμασκηνὸς λέγει: «οὗτοι ζῶντες ἐν παρησιᾷ τῷ Θεῷ παρεστήκασιν... Πόσα ἂν ἔκαμες ἵνα προστάτην εὐρης θνητῷ σε βασιλεῖ προσάγοντα καὶ ὑπὲρ σοῦ πρὸς αὐτὸν τοὺς λόγους ποιούμενον; Τοὺς οὖν προστάτας τοῦ Γένους παντός, τοὺς τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἡμῶν τὰς ἐντεύξεις ποιούμενους, οὐ τιμητέον; Ναί· τιμητέον, ναοὺς ἐγείροντας τῷ Θεῷ ἐπὶ τῷ τούτων ὀνόματι, καρποφορίας προσάγοντας, τὰς τούτων μνήμας γεραιρόντας καὶ ἐν αὐταῖς εὐφραينوμένους πνευματικῶς, ἵνα οἰκεία τῶν συγκαλούντων ἢ εὐφροσύνη γένηται, ἵνα μὴ, θεραπεύειν πειρώμενοι, τοῦμπαλιν αὐτοὺς παροργίσωμεν. Οἷς μὲν γὰρ Θεὸς θεραπεύεται καὶ οἱ τούτου θεράποντες εὐφρανθήσονται· οἷς δὲ προσοχθίζει Θεός, καὶ οἱ τούτου προσοχθιοῦσιν ὑπασπισταί»⁶. Ὡς δὲ λέγει ὁ Ἰ. Ἐπιφάνιος «ὁ τιμῶν Κύριον τιμᾷ καὶ ἅγιον· ὁ δὲ ἀτιμάζων ἅγιον, ἀτιμάζει καὶ τὸν ἑαυτοῦ Δεσπότην»⁷. Ὁ δὲ τιμῶν τὸν Ἅγιον δεικνύει ὅτι ἔχει καὶ ζῆλον καὶ ἀγάπην, ὡς λέγει ὁ Ἰ. Βασιλεῖος «ἢ πρὸς τοὺς εὐνοὺς τῶν ὁμοδούλων διάθεσις τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὸν Δεσπότην ἔχει, ᾧ δεδουλεύκασιν· καὶ ὁ τοὺς διὰ πίστιν ἠθληκότας τιμῶν δῆλός ἐστι τὸν ἴσον ζῆλον ἔχων τῆς πίστεως»⁸.

1. Ρωμ. ιε', 30.

(Συνεχίζεται)

2. Ὅμιλ. εἰς τοὺς Μ. Μάρτυρ. Βασιλείου, Migne P. G. 31, 524.

3. Σοφ. Σολ. ε', 15.

4. Ἰωάν. ια', 26.

5. Ἀποκ. στ', 9.

6. Ἐκδ. Ὁρθοδ. Πίστεως Βιβλ. Δ', Ἰ. Δαμασκηνοῦ, Migne P. G. 94, 1165.

7. Κατ' Αἴρεσ. οἱ § 21, Ἐπιφανίου, Migne P. G. 42, 733.

8. Ἐπιστ. πρὸς Ἀμβρόσιον, Βασιλείου, Migne P. G. 32, 712.